

TEMİZ ÜRETİM (EKO-VERİMLİLİK)

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇEVRE PROGRAMI (UNEP) TARAFINDAN HAZIRLANAN “KAMUDA SÜRDÜRÜLEBİLİR TEDARİK PROGRAMI KAZANÇLARININ ÖLÇÜLMESİ VE YAYGINLAŞTIRILMASI RAPORU” YAYIMLANDI

İlknur FROLET / Sanayi ve Teknoloji Uzmanı (Verimlilik Genel Müdürlüğü)

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) 2016 yılı başında “Kamuda Sürdürülebilir Tedarik Programının kazançlarının incelendiği ve tartışıldığı bir rapor yayımlanmış bulunmaktadır. Rapor, hem 2014 yılında başlatılan programın farklı ülkelerde nasıl uygulandığının bir dökümünü yapmakta, en önemlisi de bundan sonrası için programın getirdiği faydaların sayısallaştırılıp ölçülebilmesi ve böylelikle karşılaştırılabilir olması adına bir kılavuz çerçevesi geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Sürdürülebilir Tedarik (SPP), kuruluşların mal, hizmet, iş ve kamu hizmetleri ihtiyaçlarını karşılarken ödedikleri paranın karşılığını sadece kuruluşun değil toplum ve ekonominin de yararına olacak şekilde alacakları ve aynı zamanda çevreye verilen zararı en aza indirecekleri bir yönetim süreci olarak tanımlanmaktadır. SPP, sürdürülebilir kalkınmanın üç temeli (ekonomik, çevresel ve toplumsal) arasında en uygun dengenin kurulmasını amaçlar. Sürdürülebilir Tedarik yerine kullanılan farklı sürdürülebilir satın alma terimleri de bulunmaktadır: Yeşil Satın Alma (GPP), Çevresel Olarak Tercih Edilir Satın Alma (EPP), Sosyal Sorumlu Satın Alma (SRP) ve Sorumlu Satın Alma (RP). Kamuda tedarik ise devlet kurum

kuruluşları için mal ve hizmet alımını tanımlamaktadır. İktisap, satın alma gibi terimler de kullanılabildiği gibi bunlar birbirleri yerine de kullanılabilirlerdir.

olumsuz etkilerin azaltılması için şemsiye bir terim olarak kullanılmaktadır. Sözü edilen tüm bu terimler UNEP raporunda “kamuda sürdürülebilir tedarik

programının kazançları” ya da kısaca “SPP kazançları” terimleri ile ifade edilmektedir.

Kamuda Sürdürülebilir Tedarik (SPP) 10 Yıllık Çerçeve Programı, dünya çapında sürdürülebilir satın alma uygulamalarını destekleyen küresel ve çok paydaşlı bir platformdur. Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), Sürdürülebilir Tedarik (SPP) 10 Yıllık Çerçeve Programı'nı Kore Çevresel Sanayi ve Teknoloji Enstitüsü (KEITI) ve Sürdürülebilirlik için Yerel Yönetimler (ICLEI) ile koordineli olarak yürütmektedir.

Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim Kalıpları için 10 Yıllık Çerçeve Programlar (10YFP), Rio +20'nin somut ve operasyonel bir çıktısıdır. 10 YFP, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir tüketim ve üretim kalıplarına geçişi hızlandırmak amacıyla

uluslararası iş birliğini olanaklı kılan küresel bir çerçevedir. Gelişmekte olan ülkelere kapasite geliştirme, teknik ve finans gibi konularda destek sağlarken tüm ülke ve paydaşları inovasyon ve

Kazanç ya da fayda ile kast edilen ise bir program ve eylemlerinin sonuç ve çıktılarını belirtmekte olup ekonomik, toplumsal ve çevresel koşulların iyileştirilmesi ve bunlar üzerindeki

iş birliğine özendirilmektedir. UNEP, 10 YFP'nin sekretaryasını yürütmektedir. Kamuda Sürdürülebilir Tedarik Programı (SPP), 10 YFP'nin altı programından biridir ve 1 Nisan 2014 yılında başlatılmıştır. Programın spesifik amaçları: a) SPP konusundaki bilgiyi artırmak ve sürdürülebilir tüketim ve üretim için bir araç olarak etkili kullanımını sağlamak, aynı zamanda yeşil ekonomiler ve sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek, b) Artan iş birliği ve kapasite artırma araçlarına daha kolay ulaşılabilmesi ve SPP uzmanları aracılığıyla SPP'nin sahada uygulanmasını desteklemek olarak tanımlanmıştır. Programın vizyonu, hükümetlerin tam desteği ile kamu satın almalarında ve buna bağlı tedarik zincirlerinde çevresel, ekonomik ve toplumsal boyutların göz önüne alındığı bir dünyadır. SPP'nin uygulanması, uygulama ve etkilerinin değerlendirilmesi, engellerin belirlenerek yenilikçi çözümlerin geliştirilmesi ve özel sektör ile iş birliği yapılması 2016-2017 yılları için iş planını oluşturmaktadır. UNEP'in bu raporu dünyadaki uygulamaların gözden geçirilmesi ile gelecek için bir kılavuz çerçevesi geliştirilmesini amaçlamaktadır.

Kamuda Sürdürülebilir Tedarik Kazançları Neden Ölçülmeli ve Yaygınlaştırılmalıdır?

Kamu ajanları sahip oldukları satın alma gücünü sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek ve yeşil ekonomilere geçiş için olumlu bir araç olarak giderek daha fazla kullanmaktadırlar. Hükümetler neredeyse yirmi yıldır yeşil satın alma programları yürütüyor olsalar da, bu programların getirdiği kazançları ölçmek ve sonuçları yaygınlaştırmak için standart ve kapsayıcı bir metodolojinin oluşturulduğunu söylemek mümkün değildir. Sürdürülebilir satın alma ve çevresel, ekonomik ve toplumsal kazançlar arasındaki ilişki mantıklı görünse de uygulama sonuçlarını dokümente etmek ve kolay anlaşılır şekilde ifade etmek konusunda zorluklar bulunmaktadır. SPP sıklıkla ekonominin güçlendirilmesi, sürdürülebilir tüketim ve üretim modellerinin özendirilmesi, iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması, sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi ve ekonomik rekabet edebilirliğin artırılmasına ilişkin politika hedefleriyle bağlantılandırılmaktadır.

Kamu kuruluşları için SPP programlarının potansiyel kazançlarının özet bir listesine aşağıda yer verilmiştir:

Çevresel Kazançlar:

- Sera gazı emisyonlarının azaltılması,
- Enerji, su ve yakıt tüketiminin azaltılması,
- Atıkların azaltılması,
- İyileştirilmiş hava kalitesi,
- Kaynakların etkin kullanımı,
- Zararlı madde kullanımının azaltılması,
- Biyoçeşitliliğin korunması.

Toplumsal Kazançlar:

- Yeni iş olanaklarının yaratılması,
- İş sağlığı ve güvenliğinin iyileştirilmesi,
- Toplumsal içerilmenin iyileştirilmesi,
- Yerel kişi ve işletmelere ekonomik fırsat yaratılması,
- Adil ve eşit ticaret,
- İşle alımlarda fırsat eşitliği,
- Küçük ve orta ölçekli işletmelerin desteklenmesi.

Ekonomik Kazançlar:

- Maliyetlerin azalması,
- Yenilikçiliğin özendirilmesi,
- Yerel ekonomik gelişme,

TEMİZ ÜRETİM (EKO-VERİMLİLİK)

- Sürdürülebilir mal ve hizmetler için pazar yaratılması,
- Gelirlerin artırılması,
- Risklerin azaltılması.

SPP ayrıca, yenilikçi ve sürdürülebilir ürünler için talep yarattığı için potansiyel olarak uygun teknolojiler ve yenilikçi çözümler için yeni pazarlar da yaratmaya katkıda bulunmaktadır. SPP'nin daha fazla kullanılmasını sağlamanın yollarından biri de bu kazanımları ölçmek ve faydalarını yaygınlaştırmaktır. Hem uygulamaların gerçekleştirildiği kurumlarda daha fazla destek görmesi ve sürdürülmesi hem de daha kapsamlı politika hedeflerine bu tedbirlerin yansıtılması için bu iletişim kritik önemdedir. Paydaşların menfaat ve endişelerine cevap verebilmek, vatandaşlara vergilerinin nasıl kullanıldığı konusunda hesap verebilirlik ve politika hedeflerine ulaşma oranları bu şekilde mümkün olabilecektir. Bu ölçüm ve çıktılar SPP yürütücülerinin de yön ve kapsam belirlemelerine yardımcı olacaktır. SPP'nin etkin bir biçimde uygulanması, veri sorunları, yöntem ve kazanımların yaygınlaştırılması için paylaşılan bir çerçevenin olmayışı nedeniyle yavaşlayabilmektedir. Diğer yandan, paydaşların ihtiyaçlarına göre ölçümler yapabilmek kolay değildir ve mevcut ölçme yöntemleri ve kazançları hesaplama yaklaşımları bulunsa da bütün olarak bakıldığında bunların parçalı bir görünüm sunduğu ve bazen de birbirleriyle çeliştiği görülmektedir. Veri temini konusunda da ayrıca sorunlar yaşanmaktadır. Bu çerçevede SPP programlarının gelişimini izleyebilmek, konuyu kamuoyuna net bir şekilde aktarabilmek ve iç ve dış paydaşları

konuya dâhil edebilmek noktasında sıkıntılar yaşanmaktadır.

Raporda kamu ajanları tarafından ölçülmesi ve yaygınlaştırılması beklenen SPP program kazançları arasında sayılan

ve anılan kamu sektörüne özel ve azalması beklenen maliyet kalemleri ise şu şekilde sıralanabilir:

- Azalan ilk maliyet,
- Azalan toplam sahip olma maliyeti,
- Azalan yaşam döngüsü maliyetleri,

- Azalan operasyonel, tamir bakım ve yerine koyma maliyetleri,
- Azalan enerji, su ve yakıt tüketim maliyetleri,
- Azalan atık bertaraf maliyetleri,
- Azalan iş sağlığı ve güvenliği maliyetleri,
- Azalan yasal giderler ve sigorta maliyetleri.

Kamu kurum ve kuruluş tedarikçileri satış yapacakları kuruluş ile imzaladıkları sözleşme uyarınca bazı anahtar çevresel kriterlere uyduklarını belgelemek ve raporlamak durumundadırlar. Genellikle tedarikçilerden ürün çeşit ve modellerini, sürdürülebilir ürünlerle sürdürülebilir olmayan ürünlerin fiyat, maliyet ve adetlerini, eko-etiket sertifikalarını raporlamaları beklenmektedir. Tedarikçi tarafından sağlanan bu tür veriler de SPP kazançlarının ölçümünde kullanılmaktadır.

Mevcut Uygulamaların Değerlendirilmesi ve Bir Kılavuz Çerçevesi Geliştirilmesi

Yukarıda sıralanan nedenlerle, UNEP raporunda SPP kazançlarını ölçmek amacıyla uygulanan mevcut yöntemler bir literatür taraması ile belirlenmiş, bunlar arasındaki boşluk ve tutarsızlıkları incelenmiş, bu alanda çalışan profesyonellerle var olan yöntemler değerlendirilmiş ve bir kılavuz hazırlayabilmek için gerekli anahtar kavramların dökümü yapılmıştır.

Kılavuz çerçevesinin amacı devlet kuruluşlarına SPP

programlarını ve eylemlerini uygularken yarattıkları kazançları planlamak, ölçmek ve yaygınlaştırabilmek için izleyebilecekleri aşamaları adım adım tasarlanmış bir kılavuz sunmaktır. Daha önce belirtildiği gibi, ölçüm ve sonuçların

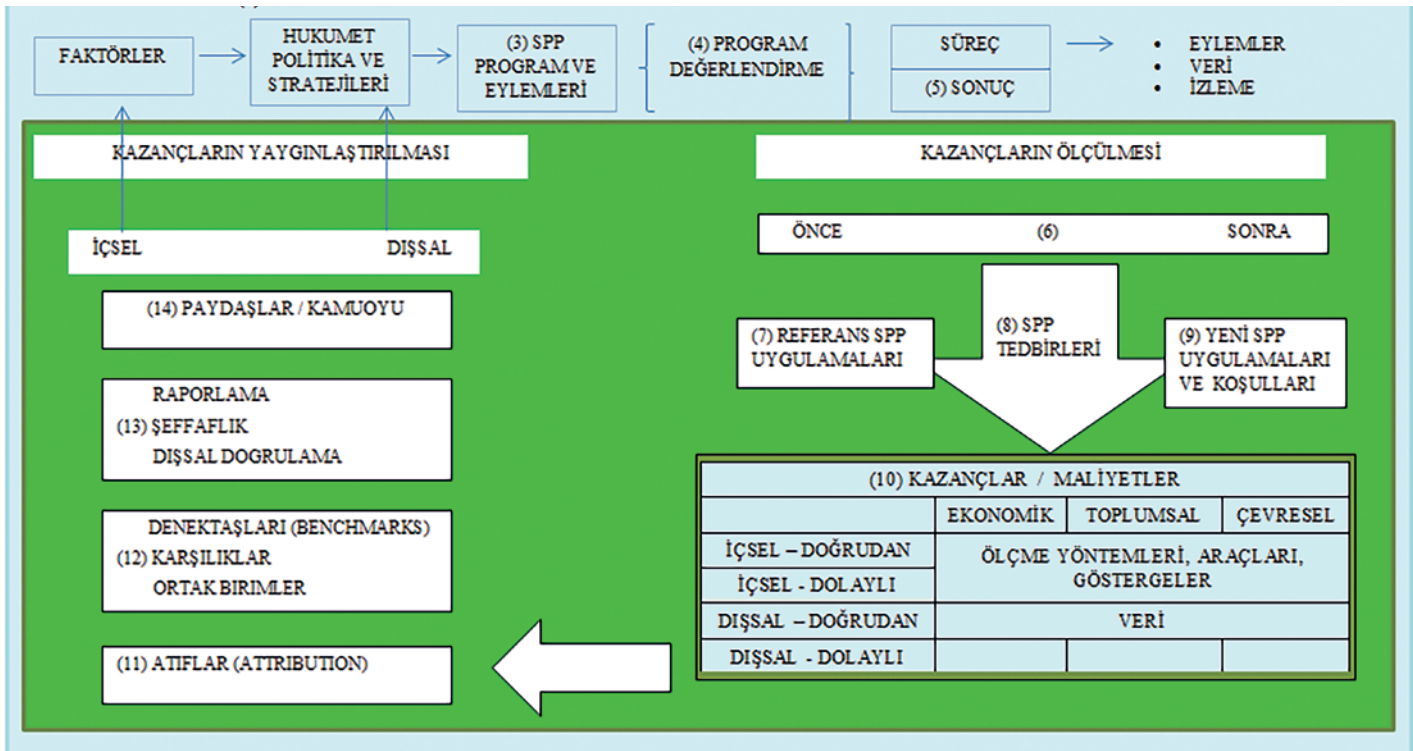
yaygınlaştırılmasında zorluklarla karşılaşmaktadır ve programın süresi boyunca göz önüne alınması gereken çok çeşitli faktörler bulunmaktadır. Kılavuzla yapılmaya çalışılan ise bu konudaki yöntem ve stratejileri kapsayacak şekilde geniş çerçeveli ve özellikle bu konudaki programlara yeni başlayan devlet kuruluşlarının ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar esnek bir yaklaşım ortaya koymaktır.

Değerlendirmeler sonucunda ortaya konan kılavuz çerçevesi ise şu başlıklardan oluşmaktadır:

- Vizyon belirlenmesi,
- Paydaşların listelenmesi,

- Program tasarımı,
- Programa bağlı kalınması ve programın uygulamaya alınması,
- Analiz,
- Planlama,
- Uygulama stratejilerinin belirlenmesi ve uygulanması,
- Sonuçların raporlanması
- Ek stratejik değerlendirmeler.

Raporda önerilen SPP kazançlarının ölçülmesi ve yaygınlaştırılması için hazırlanmış taslak bir çerçeveye yer verilmiştir. Şekilde bu çerçeve ve adımları görülmektedir.

Şekil 1. Çevresel, Toplumsal ve Ekonomik Koşullar